

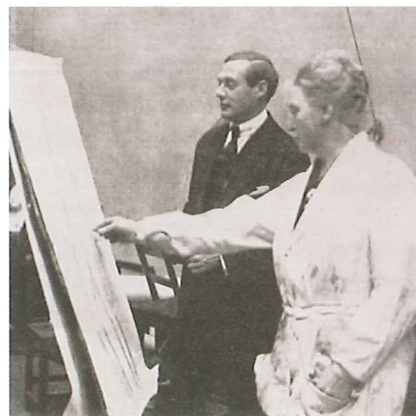
HÅKAN WETTRE

Den 3 september 1920 steg Tor Bjurström, elegant klädd i mörk kostym och väst, in på Valands målarskola vid Vasagatan och mötte en samling unga blivande konstnärer från Göteborg med omnejd.

Det var några ledande personer i Göteborgs konstliv som fått honom till skolan: Otto och Charlotte Mannheimer, Signe Hvistendahl-Erikson, Conrad Pineus och Axel Romdahl. Ordföranden i Göteborgs musei rit- och målarskola bekräftade med sitt beslut och så stod han där.

Tor Bjurström hade under första världskriget bott i Köpenhamn, studerat hos Kristian Zahrtmann (det var han som myntade det uttryck som tillskrivits många andra: "Vi föds som original men dör som kopior") som stödde den unga radikala konsten och vars undervisning gick ut på att eleven skulle vara sig själv trogen. Det skulle bli en av Bjurströms egna grundstenar som lärare.

I Köpenhamn tillhörde Bjurström den lilla krets konstnärer som umgicks med Karl Isakson som blev en konstnärlig och moralisk förebild. Dessförinnan hade Bjurström studerat i Paris för Friesz, Fauconnier och, kanske mest betydelsefullt, Matisse, som hade

Tor Bjurström på Valand

TOR BJURSTRÖM 1888-1966
Sol i hamnen, 1950.
Olja, 81 x 100 cm.
Göteborgs konstmuseum.

HÅKAN WETTRE

Den 3 september 1920 steg Tor Bjurström, elegant klädd i mörk kostym och väst, in på Valands målarskola vid Vasagatan och mötte en samling unga blivande konstnärer från Göteborg med omnejd.

Det var några ledande personer i Göteborgs konstliv som fått honom till skolan: Otto och Charlotte Mannheimer, Signe Hvistendahl-Erikson, Conrad Pineus och Axel Romdahl. Ordföranden i Göteborgs musei rit- och målarskola bekräftade med sitt beslut och så stod han där.

Tor Bjurström hade under första världskriget bott i Köpenhamn, studerat hos Kristian Zahrtmann (det var han som myntade det uttryck som tillskrivits många andra: "Vi föds som original men dör som kopior") som stödde den unga radikala konsten och vars undervisning gick ut på att eleven skulle vara sig själv trogen. Det skulle bli en av Bjurströms egna grundstenar som lärare.

I Köpenhamn tillhörde Bjurström den lilla krets konstnärer som umgicks med Karl Isakson som blev en konstnärlig och moralisk förebild. Dessförinnan hade Bjurström studerat i Paris för Friesz, Fauconnier och, kanske mest betydelsefullt, Matisse, som hade

Tor Bjurström på Valand

TOR BJURSTRÖM 1888-1966
Sol i hamnen, 1950.
Olja, 81 x 100 cm.
Göteborgs konstmuseum.

sagt att färgen skulle klinga, att linjen var målningens melodi. Tillsammans med andra Matisse-elever deltog Bjurström i utställningar i Stockholm: "De unga" 1909 och 1911 och "De åtta" 1912.

I bagaget till Valand hade han intryck från Cézanne, van Gogh, Munch och dansken Willumsen. Han var berest, vidsynt, entusiastisk. Hela 1920-talet ledde han skolan och skapade en fri och stimulerande atmosfär och öppnade världen för sina elever. Han var uppmuntrande och omtyckt, allt var möjligt och tillåtet. Hur Bjurström själv målade visste ingen – han hade visserligen en utställning på Charlotte Mannheimers lilla galleri Ny konst 1921 – och detta stämde väl överens med hans syn på lärarrollen: han ville inte tvinga på sina elever någon stil, allra minst sin egen. Han såg varje elev som en individ som skulle utvecklas fritt, var och en skulle sjunga sin egen melodi.

Färgen, som Matisse sagt i Paris, skulle klinga. Det var det nya: färgklanger. Bjurström talade om rörelsen i linjerna hos modellen och om att färgen skulle dofta. Man byggde upp en modellstudie med varma och kalla färgplan, pastost eller laserande.

Två andra målare som var förebilder var Karl Isakson och Carl Kylberg. Isakson var rikt representerad på en utställning i Göteborg jubileumsåret 1923. Framför allt var det Isaksons rena

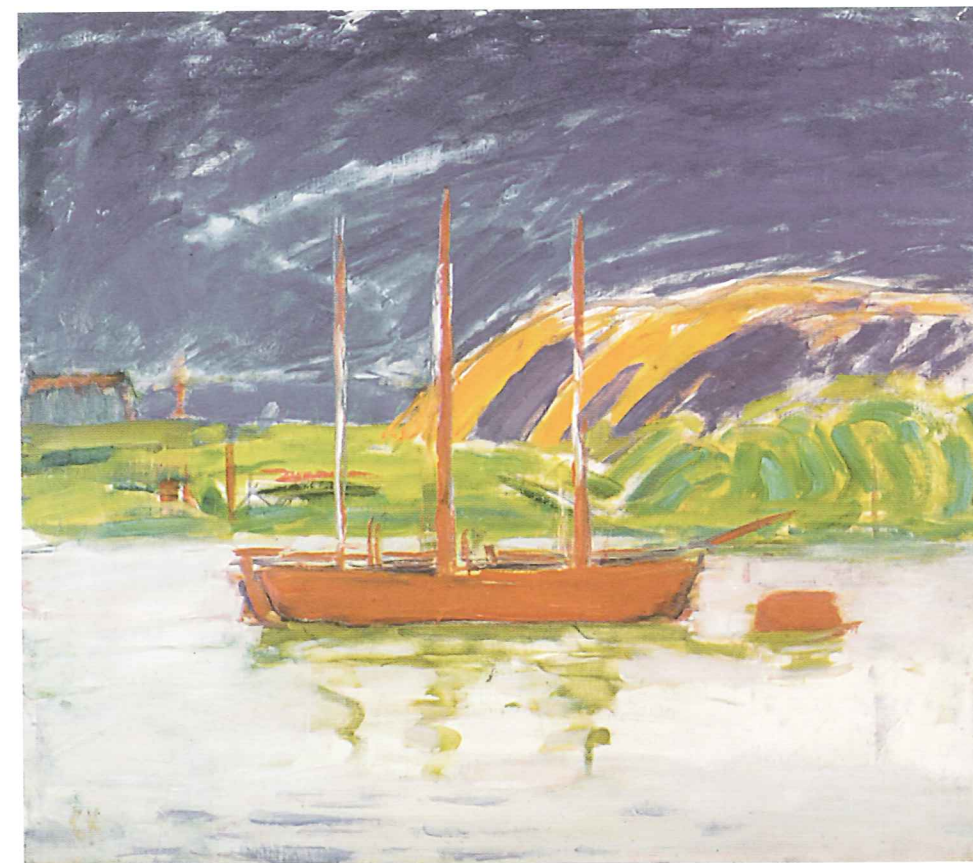
färgplan och hans konstnärliga integritet som gjorde intryck på de unga. Denna roll som målarnas målare skulle Isakson spela för generationer göteborgskonstnärer.

1927 visades målningar av Carl Kylberg på Konsthallen i Göteborg. Hans högt uppdrivna färg frigjorde sannolikt flera av Valandseleverna, i synnerhet Ivan Ivarson, som kanske är den som tydligast förkroppsligar begreppet göteborgskolorism. Ivan Ivarsons föräldrahem låg på Stampgatan. Gick han ner på gården, genom porten och ut på gatan kunde han läsa devisen *Tänk på döden* över ingången till Stampens kyrkogård. Som ung arbetade han som korrespondent i en maskinagentur men hans håg stod till konsten och han sökte där för in på målarskolan. På elevutställningen 1922 beskrev en recensent hans målningar som små svarta lappar. Tack vare Torgny Segerstedt kunde han 1927 göra en studieresa till Rom, Fiesole, Cagnes och Antibes där han gjorde några genomlysta akvareller och skimrande landskapsmålningar. Det var som om medelhavsljuset hade frigjort honom. Året därpå gifte han sig i Paris med skulptören Märta Taube.

I slutet av sommaren fick de och den nyfödde sonen låna Carl Kylbergs ateljé utanför Helsingör – man har menat att han också lånade Kylbergs kolorit. Dennes måleri gjorde under alla omständigheter starkt intryck på Ivarson.

Poeten Gunnar Ekelöf var också konstkritiker och skrev i samband med en utställning av västkustkonst:

"I Bohuslän hägrar det.
Landskapet är inte detsamma
från stund till stund eller från
dag till dag.
När man vant sitt öga upptäcker
man hur allt det gråa – luften,
vattnet, bergen – gnistrar av
färg, även mulna dagar.
Men detta färgskimmer är
högst obestämbart."

CARL KYLBERG 1878-1952
Tremastare, 1926.
Olja, 70,5 x 80 cm.
Göteborgs konstmuseum.

IVAN IVARSON 1900-1939
Stora Hamnkanalen 1932/33
Olja 95 x 81 cm.
Tillhör S E-banken Göteborg.

De följande åren bodde familjen i föräldrarnas stuga i Hagen och på somrarna på Stenungsön. Det var de mest harmoniska perioderna i Ivarsons målarliv. Det var här han började spela upp sin fyrklang: ett saftigt grönt mot ett varmt rött, ett lysande gult mot ett intensivt blått. Och det var här han träffade kamraten från målarskolan Ragnar Sandberg, som återvänt till föräldrahemmet i Stenungsund tvivlande på sitt måleri. Det var Ivarson som fick Sandberg att börja måla på nytt.

Ivarson själv lämnade familjen och påbörjade ett kringflackande liv på olika adresser i Göteborg: Sjöfartshuset vid Skeppsbron, Rialtohuset vid Järntorget och Hertziahuset vid Packhusplatsen – alltid med utsikt över den stad han älskade att måla men som bara visade honom ointresse. På en utställning i Gamla Högskolan sålde han en enda målning sista dagen.

En vanlig syn var därför konstnären Ivan Ivarson med en bunt dukar under armen knackande dörr hos vänner och obekanta, firmor och näringsställen prövande alla försäljningsmetoder, både försynt och gåpåraktig. Mannheimers advokatkontor blev

ofta en sista räddning när pengarna var slut och hyran skulle betalas.

Några av de restauranger och caféer konstnärerna frekventerade dessa år var bl a Allers, Junggrens, Palace och Neptun – en av de få som ägde många Ivarsonmålningar var just hovmästare Westerberg på restaurang Neptun vid Lilla Torget.

En fråga man ställer sig och som inte bara gäller Ivarson utan flera målare i Göteborg dessa år i början av 1930-talet då många hade det svårt och konstnärerna i synnerhet: hur kunde de, under depressionsåren, under arbetslösheten, med ett dovt eko av nazismen, måla det grådisiga Göteborg som ett skimrande Venedig? Var det ett uttryck för trots eller en verklighetsflykt, en sinnlig dröm? Ivarsons uttalande "jag skulle vilja äta färg" har blivit en sliten kliché men beskriver hans situation dessa år av såväl elände som livsberusning. Färgen blev hans livsexicir.

1932 återvände Ragnar Sandberg till Göteborg, närmare bestämt Nordstan och med det sk Holmiahuset (nu rivet) vid Lilla Bommen som utgångspunkt gick han runt som turist i sin egen stad och gjorde den för ett tag "äventyrlig och beboelig". Han målade från Tyska kyrkan och såg tvärgatorna bakom de grå huskropparna som solgator, lät sig överraskas av en blå buss vid Drottningtorget – det är som om en bit av himlen kört förbi Centralstationens tunga fasad – eller tog han färjan till Hisingen och skickade reseskildringar i ord och bild till kamraterna på

Ivan Ivarson om en av sina målningar:

"Ja, nu är den kanske vacker, men det är inte det den skall vara. Nu skall jag grisa ner den ett slag. Den skall ned först – ända ner i helvetet – innan den kommer upp igen. Annars står den sig inte."

IVAN IVARSON 1900-1939
Stora Hamnkanalen 1932/33
Olja 95 x 81 cm.
Tillhör S E-banken Göteborg.

De följande åren bodde familjen i föräldrarnas stuga i Hagen och på somrarna på Stenungsön. Det var de mest harmoniska perioderna i Ivarsons målarliv. Det var här han började spela upp sin fyrklang: ett saftigt grönt mot ett varmt rött, ett lysande gult mot ett intensivt blått. Och det var här han träffade kamraten från målarskolan Ragnar Sandberg, som återvänt till föräldrahemmet i Stenungsund tvivlande på sitt måleri. Det var Ivarson som fick Sandberg att börja måla på nytt.

Ivarson själv lämnade familjen och påbörjade ett kringflackande liv på olika adresser i Göteborg: Sjöfartshuset vid Skeppsbron, Rialtohuset vid Järntorget och Hertziahuset vid Packhusplatsen – alltid med utsikt över den stad han älskade att måla men som bara visade honom ointresse. På en utställning i Gamla Högskolan sålde han en enda målning sista dagen.

En vanlig syn var därför konstnären Ivan Ivarson med en bunt dukar under armen knackande dörr hos vänner och obekanta, firmor och näringsställen provande alla försäljningsmetoder, både försynt och gåpåraktigt. Mannheimers advokatkontor blev

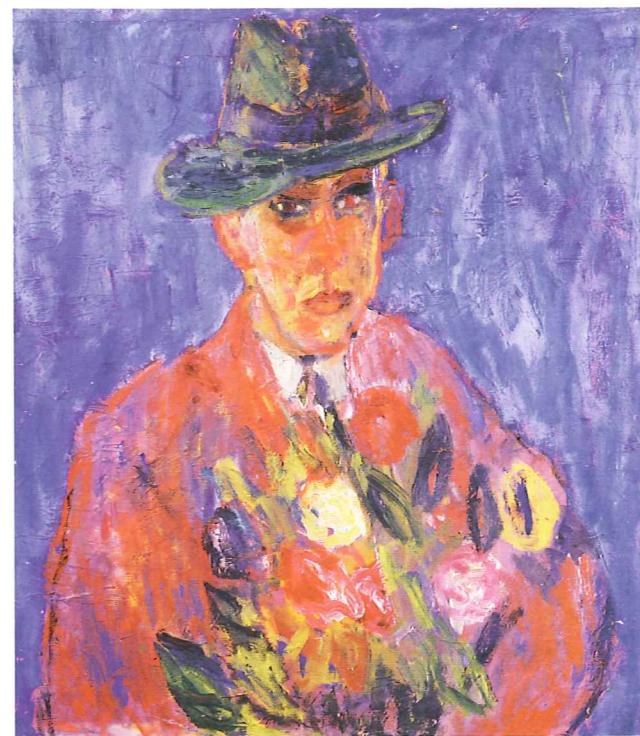
ofta en sista räddning när pengarna var slut och hyran skulle betalas.

Några av de restauranger och caféer konstnärerna frekventerade dessa år var bl a Allers, Junggrens, Palace och Neptun – en av de få som ägde många Ivarsonmålningar var just hovmästare Westerberg på restaurang Neptun vid Lilla Torget.

En fråga man ställer sig och som inte bara gäller Ivarson utan flera målare i Göteborg dessa år i början av 1930-talet då många hade det svårt och konstnärerna i synnerhet: hur kunde de, under depressionsåren, under arbetslösheten, med ett dovt eko av nazismen, måla det grådisiga Göteborg som ett skimrande Venedig? Var det ett uttryck för trots eller en verklighetsflykt, en sinnlig dröm? Ivarsons uttalande "jag skulle vilja äta färg" har blivit en sliten kliché men beskriver hans situation dessa år av såväl elände som livsberusning. Färgen blev hans livsexir.

1932 återvände Ragnar Sandberg till Göteborg, närmare bestämt Nordstan och med det sk Holmiahuset (nu rivet) vid Lilla Bommen som utgångspunkt gick han runt som turist i sin egen stad och gjorde den för ett tag "äventyrlig och beboelig". Han målade från Tyska kyrkan och såg tvärgatorna bakom de grå huskropparna som solgator, lät sig överraskas av en blå buss vid Drottningtorget – det är som om en bit av himlen kört förbi Centralstationens tunga fasad – eller tog han färjan till Hisingen och skickade reseskildringar i ord och bild till kamraterna på

Ivan Ivarson om en av sina målningar:
"Ja, nu är den kanske vacker, men det är inte det den skall vara. Nu skall jag grisa ner den ett slag. Den skall ned först – ända ner i helvetet – innan den kommer upp igen. Annars står den sig inte."

fastlandet. Han var flanören som såg staden som en scen där dess invånare blev ett slags skuggspelsfigurer eller komedianter. "Man måste måla som fåglarna sjunger" har Ragnar Sandberg sagt i en intervju.

I hans målningar finns en skenbar lätthet och naivitet men bakom lekfullheten låg mycket arbete och vända. Att han betraktades som ett måleriets söndagsbarn även av Tor Bjurström på skolan gjorde att han inte fick något resestipendium ur Mannheimers fond – endast allvarligt syftande arbete ledde till belöning.

I slutet av 1920-talet tecknade han bl a i Göteborgs Morgonpost. Det kunde vara en illustration till någon novell (teckningen skulle levereras dagen därpå och honoraret brukade vara fem kronor) eller karikatyrer av skådespelare eller politiker. Hans engagemang i kampen mot nazism och fascism blev stark under 30-talet. Vid tiden för spanska inbördeskriget bodde Sandberg i Paris och speglade världshändelserna i illustrerade brev hem till vänner och kollegor i Göteborg.

En tillflyktsort och ljuspunkt i det grå 30- och 40-talens Göteborg var biblioteket på Röhsska museet där Sten Anjou såg till att ta in de senaste konsttidskrifterna. Sandberg talade på 30-talet franska med Bonnardsk brytning (dennes målning Jakten på Konstmuseet var en outsinlig källa) och hans esprit fick också litterära nedslag. När han tvivlade på sitt måleri skrev han eller läste Dostojevki, Rimbaud, Whitman eller Li Hung-Lin – ibland målade han själv som en kinesisk tuschmästare.

Gunnar Hjorthén, Ragnar Sandberg, Ivan Ivarson, Arne Stubelius, Sonja Hjorthén, Sten Anjou och David Larsson.
Fotot taget med självutlösare av Gunnar Hjorthén i början av 30-talet.

RAGNAR SANDBERG 1902-1972
Fotbollsspelare 1938.
Olja 33 x 43 cm.
Privat ägo.

TILL VÄNSTER
IVAN IVARSON 1900-1939
Trädgårdsmästaren
(Arne Stubelius) omkr. 1933.
Olja 76 x 66 cm.
Privat ägo.

På somrarna målade han blåskimrande kvällsbilder från Stenungsund eller från Slussen på Orust där målarkamraten David Larsson bodde och dit kom även Albin Amelin och Gunnar Ekelöf som tyckte det var skönt att lämna den intellektuella huvudstaden och träffa rättframma konstnärer på västkusten. Sandberg målade cyklister, badande och fotbollsspelare som snarare blev koloristiska baletter. Hans bror Mauritz, "Moje", var fövänsterytter i Göteborgskamraterna och själv brukade han spela fotboll tillsammans med Knut Ström, legendarisk regissör vid Stadsteatern.

1947 kallades Ragnar Sandberg till professuren i teckning vid Kungl. Konstakademien (där han sedan blev måleriprofessor). Inför avresan fick han rådet av Axel Romdahl att skaffa smoking. Sandbergs upprymda färgdiktande avlöstes av ett uttunnat måleri och sedan av ett geometriskt experimenterande och frågan inställer sig: vad skiljer det stockholmska måleriet från det på västkusten? Vi får gå tillbaka till 1910-talet och Matisse-elevernas utveckling: Simonsson, Sandels och Bjurström målade lyriska landskap medan stockholmarna Dardel, Hjertén och Grünwald sände ut sina färgsignaler i storstaden. Deras dekorativa elegans utvecklades så småningom till en urban abstraktion eller saklighet på 30-talet. Västkustmålarna hade mer gemensamt med Norge – Munch, Karsten, Sørensen – och Danmark – Willumsen, Isakson – än med Stockholm.

Jämförelsen med Stockholm kan också göras med Inge Schiöler. Gösta Olson på Svensk-Franska konstgalleriet hade ställt ut hans

målningar och hyst in honom på Urvädersgränd i samma hus som Sven X:et Erixson. Där träffade han också Ivar Lo Johansson, Harry Martinson, Bror Hjorth och Albin Amelin. Och visst var väl X:et, Amelin och Bror Hjorth kolorister men de använde färgen för att berätta en historia, särskilja detaljer eller dekorera en yta medan göteborgskoloristerna målade lyriska landskap där färgen snarare var ett tillstånd, fångade en stämning.

"Han var den intensive lyrikern och drömmaren bland eleverna. Han hade ingenting av Göranssons klara metod i arbetet men däremot en intuitivt riktig uppfattning om vad det gällde att göra. Han arbetade som den som har kort tid till sitt förfogande och utnyttjade antagligen hänsynslöst hela sin överkänslighet och darrande nervositet. Överkänsligheten var för övrigt som ofta är fallet förenad med en utvecklad självkänsla. Till sitt väsen var han närmast sluten och han omgav sig gärna med en viss hemlighetsfullhet – också detta en kontrast till Göransson." Så beskrev Tor Bjurström sin elev på målarskolan.

Uppväxten i Strömstad gav Inge Schiöler de motiv han hela sitt målarliv skulle bearbeta: det bohuslänska mötet mellan hav och strand. Kanske man skall tala om hans två målarliv, det fram till 1933 då han togs in på S:t Jörgens sjukhus utanför Göteborg, och det efter 1960 då han fick lämna sjukhuset. Det var som om han med en oerhörd energi ville ta igen alla förlorade år. Han återvände till de älskade Kosteröarna med deras säregna natur och fantastiska ljus och målade där med en intensivt lysande palett.

RAGNAR SANDBERG 1902-1972
Den blå bussen.
Olja 62,5 x 71,5 cm.
Privat ägo.

Byggnaden till höger är Centralstationen. Det ljusa huset i bakgrunden är Hotell Eggers som varit mötesplats för konstnärer genom åren. 1886 träffades Opponentkonstnärerna på Zorns hotellrum och bildade Konstnärsförbundet. 1933 bildades Göteborgs Konstnärsklubb på Hotell Eggers.

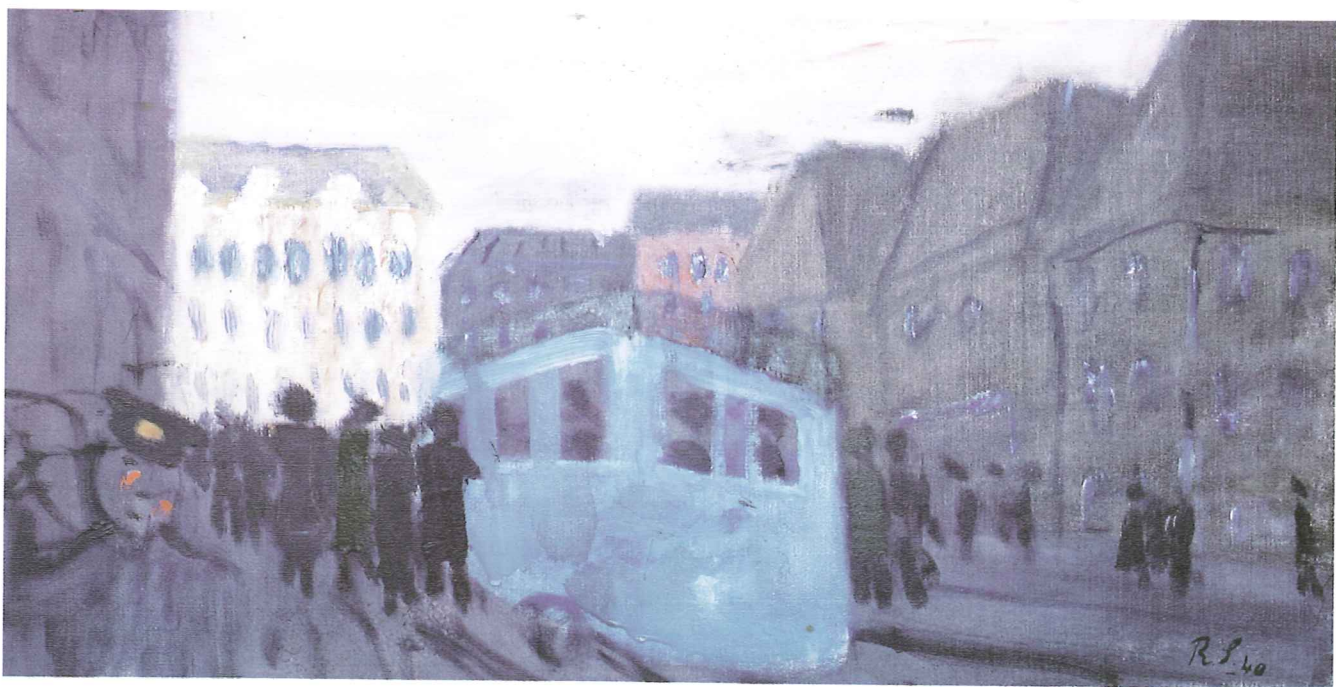
På somrarna målade han blåskimrande kvällsbilder från Stenungsund eller från Slussen på Orust där målarkamraten David Larsson bodde och dit kom även Albin Amelin och Gunnar Ekelöf som tyckte det var skönt att lämna den intellektuella huvudstaden och träffa rättframma konstnärer på västkusten. Sandberg målade cyklist, badande och fotbollsspelare som snarare blev koloristiska baletter. Hans bror Mauritz, "Moje", var fövånsterytter i Göteborgskamraterna och själv brukade han spela fotboll tillsammans med Knut Ström, legendarisk regissör vid Stadsteatern.

1947 kallades Ragnar Sandberg till professuren i teckning vid Kungl. Konstakademien (där han sedan blev måleriprofessor). Inför avresan fick han rådet av Axel Romdahl att skaffa smoking. Sandbergs upprymda färgdiktande avlöstes av ett uttunnat måleri och sedan av ett geometriskt experimenterande och frågan inställer sig: vad skiljer det stockholmska måleriet från det på västkusten? Vi får gå tillbaka till 1910-talet och Matisse-elevernas utveckling: Simonsson, Sandels och Bjurström målade lyriska landskap medan stockholmarna Dardel, Hjertén och Grünwald sände ut sina färgsignaler i storstaden. Deras dekorativa elegans utvecklades så småningom till en urban abstraktion eller saklighet på 30-talet. Västkustmålarna hade mer gemensamt med Norge – Munch, Karsten, Sørensen – och Danmark – Willumsen, Isakson – än med Stockholm.

Jämförelsen med Stockholm kan också göras med Inge Schiöler. Gösta Olson på Svensk-Franska konstgalleriet hade ställt ut hans

RAGNAR SANDBERG 1902-1972
Den blå bussen.
Olja 62,5 x 71,5 cm.
Privat ägo.

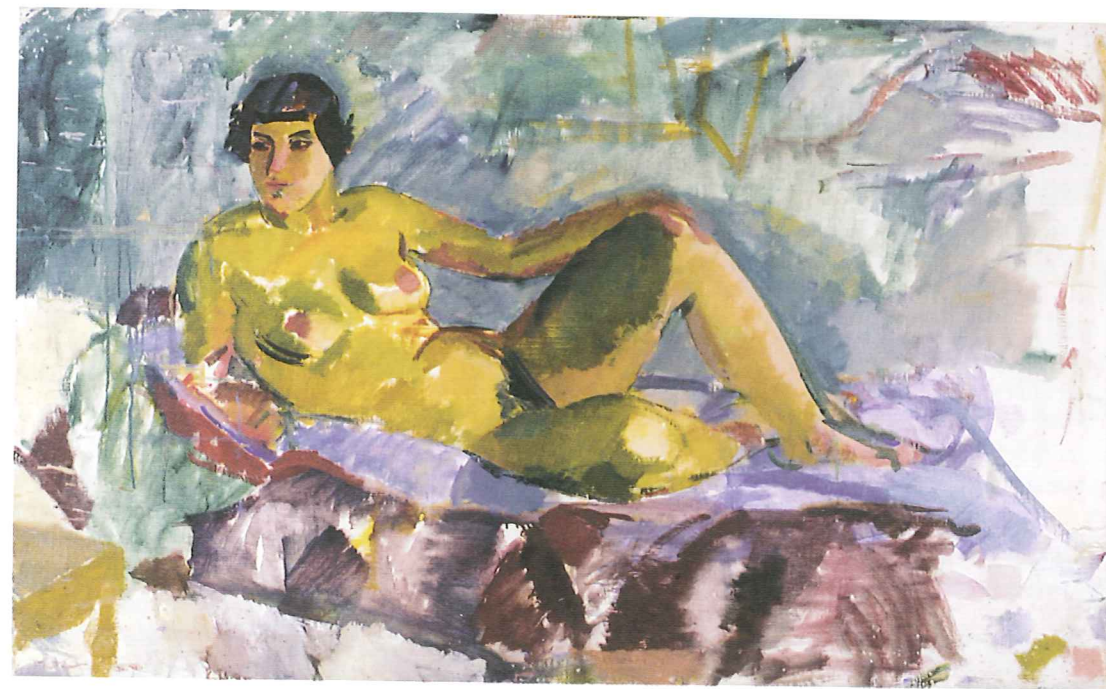
Byggnaden till höger är Centralstationen. Det ljusa huset i bakgrunden är Hotell Eggers som varit mötesplats för konstnärer genom åren. 1886 träffades Opponentkonstnärerna på Zorns hotellrum och bildade Konstnärsförbundet. 1933 bildades Göteborgs Konstnärsklubb på Hotell Eggers.

målningar och hyst in honom på Urvädersgränd i samma hus som Sven X:et Erixson. Där träffade han också Ivar Lo Johansson, Harry Martinson, Bror Hjorth och Albin Amelin. Och visst var väl X:et, Amelin och Bror Hjorth kolorister men de använde färgen för att berätta en historia, särskilja detaljer eller dekorera en yta medan göteborgskoloristerna målade lyriska landskap där färgen snarare var ett tillstånd, fångade en stämning.

"Han var den intensive lyrikern och drömmaren bland eleverna. Han hade ingenting av Göranssons klara metod i arbetet men däremot en intuitivt riktig uppfattning om vad det gällde att göra. Han arbetade som den som har kort tid till sitt förfogande och utnyttjade antagligen hänsynslöst hela sin överkänslighet och darrande nervositet. Överkänsligheten var för övrigt som ofta är fallet förenad med en utvecklad självkänsla. Till sitt väsen var han närmast sluten och han omgav sig gärna med en viss hemlighetsfullhet – också detta en kontrast till Göransson." Så beskrev Tor Bjurström sin elev på målarskolan.

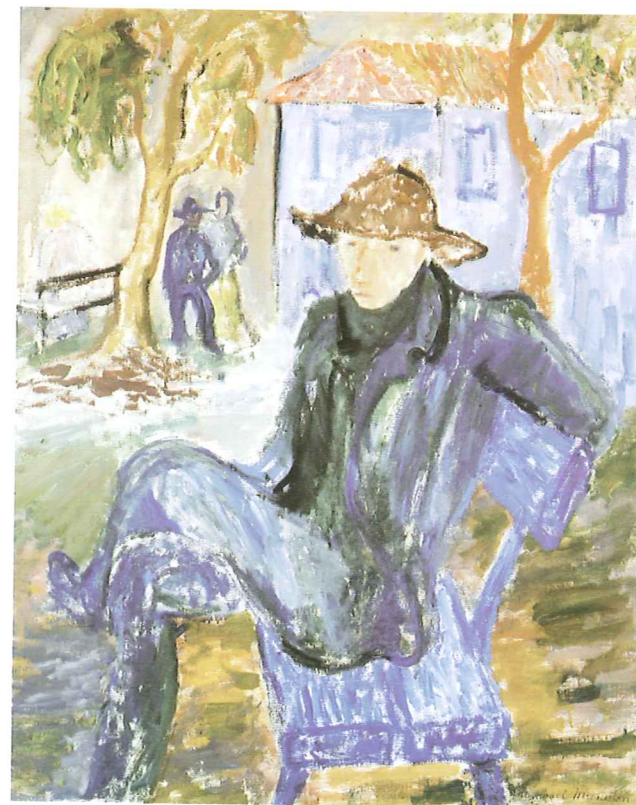
Uppväxten i Strömstad gav Inge Schiöler de motiv han hela sitt målarliv skulle bearbeta: det bohuslänska mötet mellan hav och strand. Kanske man skall tala om hans två målarliv, det fram till 1933 då han togs in på S:t Jörgens sjukhus utanför Göteborg, och det efter 1960 då han fick lämna sjukhuset. Det var som om han med en oerhörd energi ville ta igen alla förlorade år. Han återvände till de älskade Kosteröarna med deras säregna natur och fantastiska ljus och målade där med en intensivt lysande palett.

KARL ISAKSON 1878-1922
Vilande modell.
Olja 77,5 x 125 cm.
Göteborgs konstmuseum.

RAGNALD MAGNUSSON 1904-1985
Schiöler i sjukhusparken, 1940-talet.
Olja 80 x 65 cm.
Göteborgs konstmuseum.

Från Valandstiden 1926-29 finns knappast någon målning med staden Göteborg. Han kamperade ihop med Ragnvald Magnusson vars hem i Partille han ofta besökte och från denna förort finns ett par mörka landskap bevarade. Till kamratkretsen hörde också värmlänningen Erling Ärlingsson, Inga Englund-Kihlman och Karin Parrow. 1930 ställde dessa ut tillsammans på Mässhallen i Göteborg. 1931 lämnade Schiöler Strömstad för att resa till Stockholm och där under vinterhalvåret försörja sig som rammakare på Svensk-Franska konstgalleriet. Den dynamiske konsthandlaren Gösta Olson – som var enstöringen Inge Schiölers totala motsats – skulle ta sig an den unge västkustkonstnären som typiskt nog sökte sig ut till Hammarbyhamnen för att söka motiv med fartyg. Den kanske mest expressiva målningen Schiöler gjorde i Stockholm var ett porträtt, Zigenerska, en vital för att inte säga vild målning (som förstördes i en brand ombord på motorfartyget La Plata på väg till en utställning med svensk samtidskonst i Sao Paolo 1957). Och Schiöler var på väg in i sjukdomens mörker. När hans målningar 1938 visades på Svensk-Franska talade man om minnesutställning, Inge Schiölers konstnärskap betraktades som avslutat. I förordet till denna retrospektiva utställning skrev Sven Erixson: "dessa målningar som skimra av dagg och stråla som ädelstenar... Hans likgiltighet för allt materiellt var nästan otrolig... Hans medkänsla gällde allt mänskligt, allt levande." 1940 visades hans utställning på Konsthallen i Göteborg och då köpte Konstmuseet Zigenerska och först 1946 köpte Nationalmuseum sin första målning av honom. 1942, efter

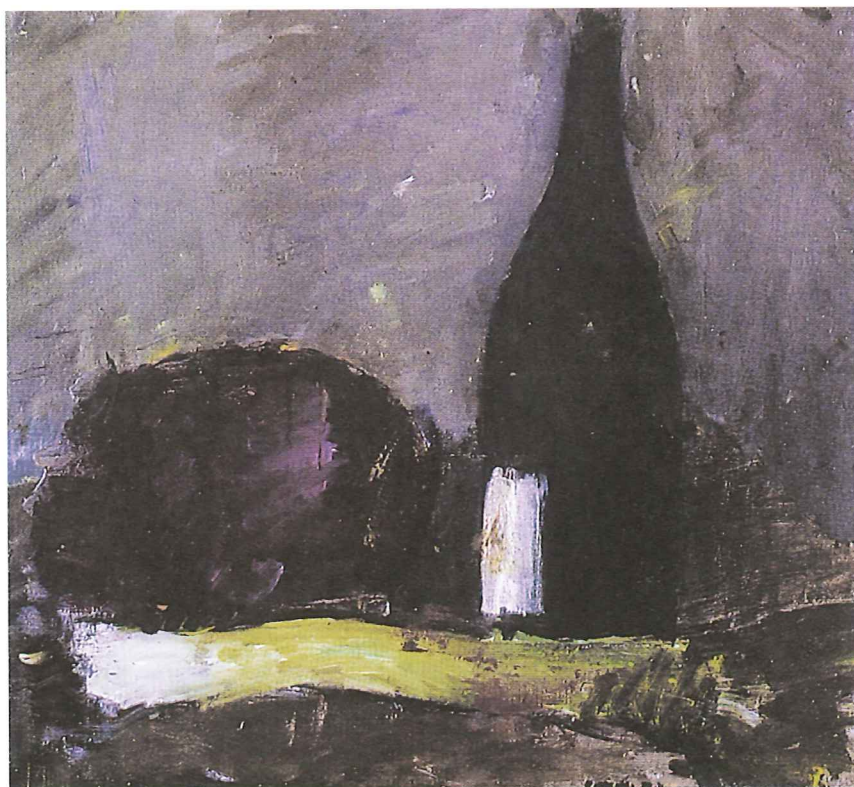
tio år på sjukhuset, apatisk, mager och blek, började Inge Schiöler teckna, med kriter på toalettapper. Det var som om han måste börja från början. Det blev bilder från sjukhusmiljön och så småningom träd och blommor, även i gouache. Från 1943 fick han permissioner bl a för att resa in till Göteborg där han köpte mängder oljefärg och blommor. 1946 fick han göra sitt första återbesök i sitt hem i Strömstad och efter 1950, då familjen köpt en stuga på Sydkoster och en motorbåt åt honom, gav han sig ut på havet för att måla. Från 1955 var det Gunnar Hjorthén på Galleri God konst som tog sig an Inge Schiölers utställningar. Han kom punktligt varje morgon till målarskolan, tecknade och målade sina stilleben – ”det var något annat han sökte än något vackert att måla av” sade Bjurström om sin elev Åke Göransson. Hans kamrater på skolan undrade vart han tog vägen varje eftermiddag klockan tre: han delade en tjänst som frisörbiträde med en kollega. På 20-talet stängde rakstugorna först vid åtta-tiden på kvällen och då gick han hem, och hem var en enrumslägenhet på Högdegatan i Landala som han delade med sin mamma Hanna, en bror och hans familj och en halvbror. Tyst blev det först när alla lagt sig och då kunde Åke stå uppe halva natten och måla – ofta över gamla målningar i brist på material. Utsikten från rumsfönstret, en vägkrök med några landshövdingehus i fonden har han gjort i en mängd färgvarianter. Så mycket betydde färgen för

honom: han var färgen.

I interiörerna från hemmet stäms färgerna samman i märkligt brutna klanger i engelskt rött, smaragd, caput mortuum, ultramarin, guldocker och krapplack med ett silvrigt ljus från fönstret. Hans konstnärskap varade ett tiotal år, från de prudentligt genomförda Hermodsbreven kring 1920, de få Valandsårens forskande 1924-27 då han upptäckte Karl Isaksons färgplan till det tidiga 30-talet då hans egenartade färgdiktande nådde sin mognad. Han grubblade över problemet som sysselsatt målare i alla tider och myntade själv begreppen *sinnesformen* – den påtagliga verkligheten och *färgformen* – hur färgen ger form och rum. 1933 började rummet i hans målningar upplösas och han isole- rade sig i sin värld i enrummaren i Landala och när hans fästmö och lilla dotter besökte honom kände han inte igen dem.

En tillflyktsort i sin skygga tillvara fann han i mångsysslaren och amatörkonstnären Carl Oscar Olssons stuga ovanför Landala. En dag i november 1933 stod den unge konstnären Per Lindekrantz, som hade sitt föräldrahem i Landala, hos Olsson och målade ett stilleben och han har berättat:

”Då kom Åke Göransson. Kan jag få låna paletten och penslarna ett tag, sade han. Så började han bearbeta min målning. Han gnuggade ihop en färghinna, som var svår att analysera. Under tiden informerade han mig: ”Så höjer vi upp denna pyramiden.

INGE SCHIÖLER 1908-1971
Rödkål, purjolök och vinflaska 1927-28
Privat ägo.

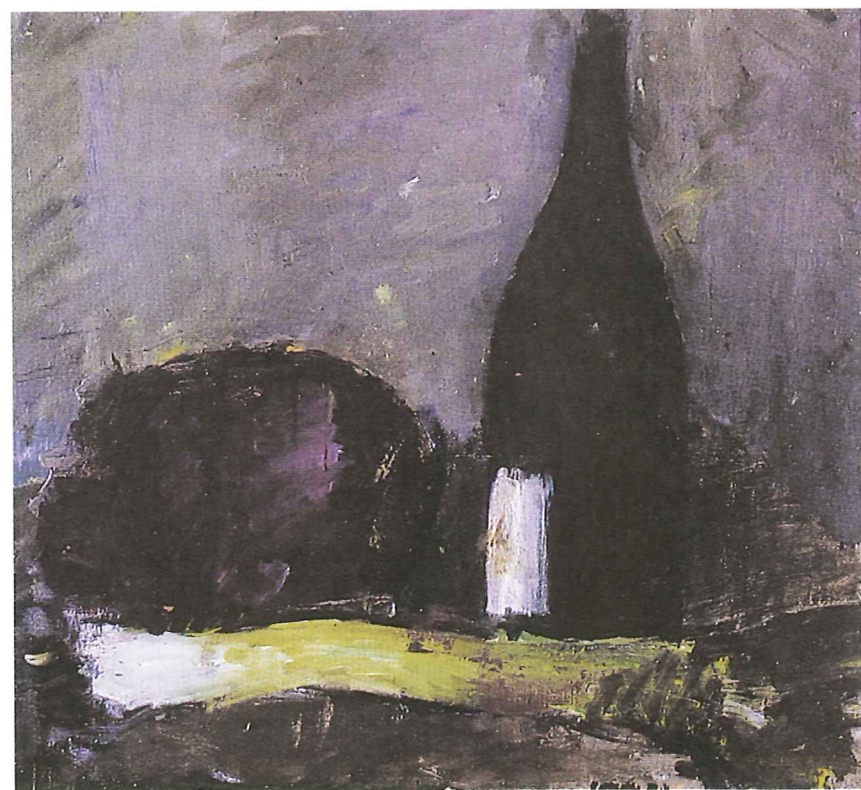
tio år på sjukhuset, apatisk, mager och blek, började Inge Schiöler teckna, med kriter på toalettapper. Det var som om han måste börja från början. Det blev bilder från sjukhusmiljön och så småningom träd och blommor, även i gouache. Från 1943 fick han permissioner bl a för att resa in till Göteborg där han köpte mängder oljefärg och blommor. 1946 fick han göra sitt första återbesök i sitt hem i Strömstad och efter 1950, då familjen köpt en stuga på Sydkoster och en motorbåt åt honom, gav han sig ut på havet för att måla. Från 1955 var det Gunnar Hjorthén på Galleri God konst som tog sig an Inge Schiölers utställningar. Han kom punktligt varje morgon till målarskolan, tecknade och målade sina stilleben – ”det var något annat han sökte än något vackert att måla av” sade Bjurström om sin elev Åke Göransson. Hans kamrater på skolan undrade vart han tog vägen varje eftermiddag klockan tre: han delade en tjänst som frisörbiträde med en kollega. På 20-talet stängde rakstugorna först vid åtta-tiden på kvällen och då gick han hem, och hem var en enrumslägenhet på Högsgatan i Landala som han delade med sin mamma Hanna, en bror och hans familj och en halvbror. Tyst blev det först när alla lagt sig och då kunde Åke stå uppe halva natten och måla – ofta över gamla målningar i brist på material. Utsikten från rumsfönstret, en vägkrök med några landshövdingehus i fonden har han gjort i en mängd färgvarianter. Så mycket betydde färgen för

honom: han var färgen.

I interiörerna från hemmet stäms färgerna samman i märkligt brutna klanger i engelskt rött, smaragd, caput mortuum, ultramarin, guldocker och krapplack med ett silvrigt ljus från fönstret. Hans konstnärskap varade ett tiotal år, från de prudentligt genomförda Hermodsbreven kring 1920, de få Valandsårens forskande 1924-27 då han upptäckte Karl Isaksons färgplan till det tidiga 30-talet då hans egenartade färgdiktande nådde sin mognad. Han grubblade över problemet som sysselsatt målare i alla tider och myntade själv begreppen *sinnesformen* – den påtagliga verkligheten och *färgformen* – hur färgen ger form och rum. 1933 började rummet i hans målningar upplösas och han isole- rade sig i sin värld i enrummaren i Landala och när hans fästmö och lilla dotter besökte honom kände han inte igen dem.

En tillflyktsort i sin skygga tillvara fann han i mångsysslaren och amatörkonstnären Carl Oscar Olssons stuga ovanför Landala. En dag i november 1933 stod den unge konstnären Per Lindekrantz, som hade sitt föräldrahem i Landala, hos Olsson och målade ett stilleben och han har berättat:

”Då kom Åke Göransson. Kan jag få låna paletten och penslarna ett tag, sade han. Så började han bearbeta min målning. Han gnuggade ihop en färghinna, som var svår att analysera. Under tiden informerade han mig: ”Så höjer vi upp denna pyramiden.

INGE SCHIÖLER 1908-1971
Rödkål, purjolök och vinflaska 1927-28
Privat ägo.

Han stod där och öste på färg och tog fram fem Mussini-tuber, som han hade på sig, bl a dyra kadmium-nyanser, och använde dem.

Det började skymma. Då tände Olsson en fotogenlampa medan Göransson fortsatte att ösa på. Nu hade han slutat att tala.”

1937 insåg mamman att han inte längre kunde hysas i hemmet och han togs in på Lillhagens sjukhus. Diagnos: schizofreni.

Det skulle dröja fyra år tills hans välgörare Arne Stubelius knackade på i lägenheten och mamman motvilligt släppte in honom i köket och på frågan var alla Åkes konstverk fanns svarade hon med att öppna locket på kökssoffan som visade sig vara en skattkista med över 180 målningar och teckningar, många hoprullade och vikta, ytterligare hundratals teckningar hade eldats upp i samband med en vindsröjning.

Målningarna monterades på spännram, ramades in och en utställning arrangerades i Stockholm på galleriet Modern konst i hemmiljö. Visst hade man hört talas om dessa göteborgskolorister (uttrycket myntades fö av en stockholmskritiker) men det blev ändå som en uppenbarelse för den stockholmska publiken och Helene Schjerfbeckes konsthandlare Gösta Stenman köpte 27 målningar.

Året därpå, 1942, visades utställningen i Göteborg på Konst-

ÅKE GÖRANSSON 1902-1942
Man i lilla interiör, 1930/32.
Olja, 41 x 36 cm.
Privat ägo.

Åke Göranssons hem var en enrumslägenhet på Högsgatan 10 i Landala. Där bodde han tillsammans med sin mor, en bror, en halvbror och hans familj. Utsikten mot denna vägkrök målade han i en mängd variationer på 1930-talet. Foto av Thure Christiansson omkring 1960.

Gata 1930/32, Olja 67 x 95 cm.
Göteborgs konstmuseum.

Göteborgsgata, brandgul sol 1930/32.
Olja 28 x 39 cm.
Göteborgs konstmuseum.

hallen och Åke Göransson fick permission från sjukhuset för att se sina egna målningar. Han leddes runt stödd av en sjuksköterska men sade inget förrän han kommit ut: "Den där Åke Göransson var inte så dålig målare, men vart tog han vägen?"

Han dog samma år 40 år gammal.

Det finns som sagt inte någon entydig förteckning över "göteborgskolorister". Det är ingen grupp utan en samling individer där det säregna är starkare än det gemensamma. Kärnan utgörs av Ivan Ivarson, Åke Göransson, Ragnar Sandberg och Inge Schiöler. I boken Göteborgskoloristerna, som kom ut 1948, är även deras föregångare omskrivna: Carl Kylberg, Karl Isakson, Gösta Sandels och Tor Bjurström samt Nils Nilsson.

Måste man etikettera Nils Nilsson göteborgskolorist för att ge honom konsthistorisk dignitet?

Han var något av mönsterelev hos Tor Bjurström, fri från allt bohemeri. Han sökte sina förebilder bland konstnärer med budskap och socialt innehåll. Färgen har ofta en dov klang eller ett dramatiskt, symbolladdat uttryck. Birger Baeckström, legendarisk och fruktad kritiker på Handelstidningen, såg honom som det stora löftet i svenskt måleri på 30-talet. 1938-47 var Nils Nilsson lärare på Valands målarskola.

Hans känsla för den stora formen gjorde honom lämpad för monumentala uppdrag, ofta präglade av medmänsklighet och

patos. Han dog endast 48 år gammal under förberedelsearbetet med en fresk för Folkets Hus i Göteborg.

Bland generationskamraterna på Valand finner man också Ragnvald Magnusson som målade tillsammans med Inge Schiöler på 20-talet. Hans målningar har ofta en idyllisk, vardaglig ton. En berättande kolorist var Karin Parrow hos vilken man känner närheten till havet.

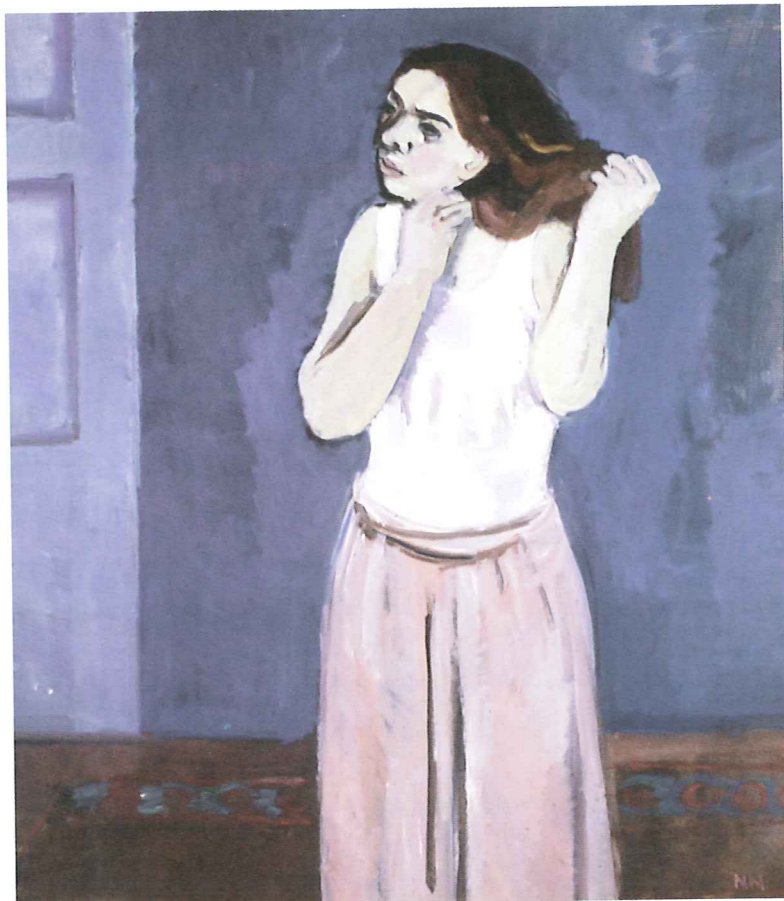
Erling Ärlingsson kom från Värmland, målade naturlyriska bilder i lysande färger och var en av de få kollegor Åke Göransson målade tillsammans med. Även hos den tidigt bortgångne Folke Andréasson finns en blommande lyrisk kolorit.

Sigfrid Ullman hade efterträtt Tor Bjurström men såg den ohämmade färgutlevelsen som en fara.

En av dennes elever var Wilgot Olsson vars självporträtt och fönsterutsikter i gröna toner har en cézannesk stramhet.

Under elevtiden beundrades Karl Andersson av sina kamrater för sina välstämde stilleben och landskap. En lågmäld intimist var även den självlärd Åke Winnberg som ständigt återvände till naturen som motiv. Ett finstämt gråmåleri kännetecknade även Magnus Bjursten, kultiverad och sparsmakad, så långt man kan komma från Ivan Ivarsons färgexcesser.

Första gången ordet "göteborgskolorismen" nämns offentligt är i

NILS NILSSON 1901-1949
Flicka som kammar sig, 1937.
Olja, 113 x 101 cm.
Göteborgs konstmuseum.

hallen och Åke Göransson fick permission från sjukhuset för att se sina egna målningar. Han leddes runt stödd av en sjuksköterska men sade inget förrän han kommit ut: "Den där Åke Göransson var inte så dålig målare, men vart tog han vägen?" Han dog samma år 40 år gammal.

Det finns som sagt inte någon entydig förteckning över "göteborgskolorister". Det är ingen grupp utan en samling individer där det säregna är starkare än det gemensamma. Kärnan utgörs av Ivan Ivarson, Åke Göransson, Ragnar Sandberg och Inge Schiöler. I boken Göteborgskoloristerna, som kom ut 1948, är även deras föregångare omskrivna: Carl Kylberg, Karl Isakson, Gösta Sandels och Tor Bjurström samt Nils Nilsson.

Måste man etikettera Nils Nilsson göteborgskolorist för att ge honom konsthistorisk dignitet?

Han var något av mönsterelev hos Tor Bjurström, fri från allt bohemeri. Han sökte sina förebilder bland konstnärer med budskap och socialt innehåll. Färgen har ofta en dov klang eller ett dramatiskt, symbolladdat uttryck. Birger Bäckström, legendarisk och fruktad kritiker på Handelstidningen, såg honom som det stora löftet i svenskt måleri på 30-talet. 1938-47 var Nils Nilsson lärare på Valands målarskola.

Hans känsla för den stora formen gjorde honom lämpad för monumentala uppdrag, ofta präglade av medmänsklighet och

patos. Han dog endast 48 år gammal under förberedelsearbetet med en fresk för Folkets Hus i Göteborg.

Bland generationskamraterna på Valand finner man också Ragnvald Magnusson som målade tillsammans med Inge Schiöler på 20-talet. Hans målningar har ofta en idyllisk, vardaglig ton. En berättande kolorist var Karin Parrow hos vilken man känner närheten till havet.

Erling Årlingsson kom från Värmland, målade naturlyriska bilder i lysande färger och var en av de få kollegor Åke Göransson målade tillsammans med. Även hos den tidigt bortgångne Folke Andréasson finns en blommande lyrisk kolorit.

Sigfrid Ullman hade efterträtt Tor Bjurström men såg den ohämmade färgutlevelsen som en fara.

En av dennes elever var Wilgot Olsson vars självporträtt och fönsterutsikter i gröna toner har en cézannesk stramhet.

Under elevtiden beundrades Karl Andersson av sina kamrater för sina välstämda stilleben och landskap. En lågmäld intimist var även den självlärd Åke Winnberg som ständigt återvände till naturen som motiv. Ett finstämt gråmåleri kännetecknade även Magnus Bjursten, kultiverad och sparsmakad, så långt man kan komma från Ivan Ivarsons färgexcesser.

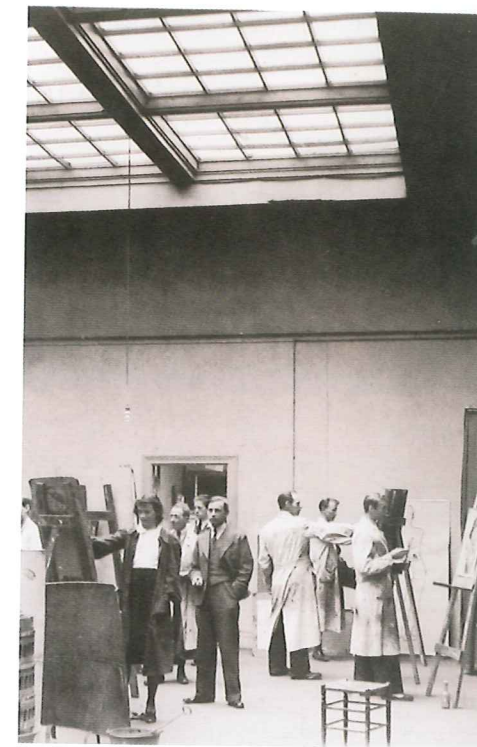
Första gången ordet "göteborgskolorismen" nämns offentligt är i

rubriken till en recension den 11 oktober 1939 av Nils Palmgren i Aftonbladet. Beteckningen "västkustkolorister" hade använts redan i början av 30-talet.

Upprinnelsen till den särpräglade göteborgskonsten brukar förläggas till 1910-talet då de svenska Matisse-eleverna splittrades i en mer urban stockholmsfalang med Hjertén, Grünewald, Jolin, Dardel m fl och en göteborgsfalang. Hösten 1912 hade Birger Simonsson, Sigfrid Ullman och Gösta Sandels bosatt sig på västkusten där man utforskade landskapet. Göteborg låg ju också mittemellan Norge (med konstnärer som Munch och Karsten) och Danmark (med Giersing, Weie och Isakson).

1936 började utställningen Västsvenskt måleri arrangerad av Riksförbundet för bildande konst, vandra runt i landet – de flesta konstnärerna var Bjurströms elever. 1947 visades utställningen Göteborgskonst på Liljevalchs och 1948 kom boken Göteborgskoloristerna.

Nils Ryndel byggde som intendent vid Göteborgs Konstmuseum upp samlingen av göteborgskolorister och gjorde utställningar med Ivan Ivarson, Inge Schiöler, Ragnar Sandberg och Åke Göransson. Tillsammans med producenten Bengt Röhländer gjorde han en lång rad TV-program om dessa målare. Det första från 1969 hette "Att dikta i färg". Ryndel använder begreppet "färglyriker": "de försökte med färgen övervinna omgivningens grå likgiltighet och schartauanska stränghet med en gränslös seendets glädje".

Nils Nilsson undervisar på Valand.
Foto omkring 1940

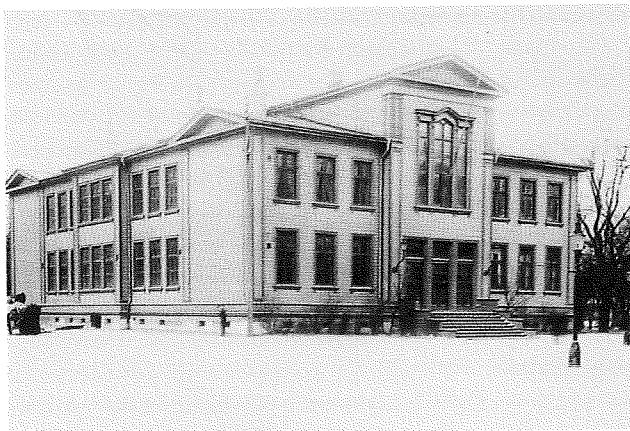
NILS NILSSON 1901-1949
Flicka som kammar sig, 1937.
Olja, 113 x 101 cm.
Göteborgs konstmuseum.

MAGNUS BJURSTEN 1907-1974
Gavlar, grå skuggor.
Olja, 27,5 x 35 cm.
Göteborgs konstmuseum.

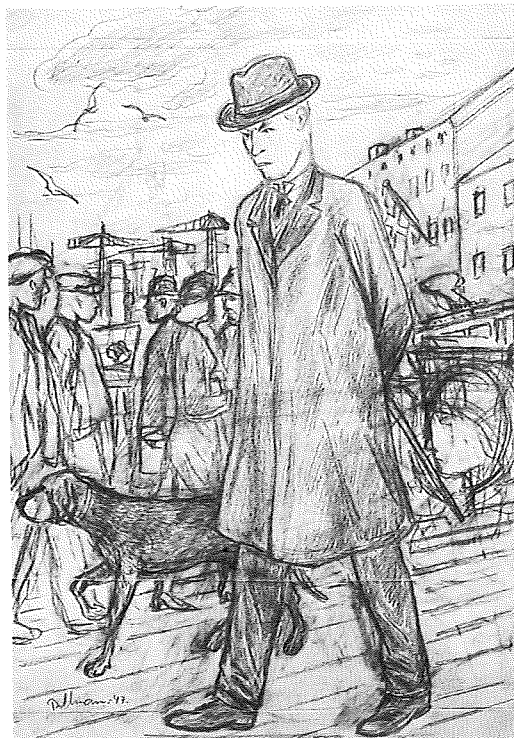

KOLORISTERNAS EPOK I ÅRTAL

- 1920 Tor Bjurström börjar på Valand.
- 1923 Jubileumsutställningen i Göteborg med Nordisk konst på Konsthallen och svensk konst på Konstmuseet.
- 1925 Målarskolan flyttade till provisoriska lokaler bakom Konsthallen. Conrad Pinéus stora Sandelskollektion visas på Konsthallen. Utställning på HT-Centralen med Ragnar Sandberg, Magnus Bjursten, Nils Nilsson, Ragnvald Magnusson, Inga Englund-Kihlman, Ansgarius Börjesson. På Konsthallen Modern svensk konst med en stor kollektion Carl Kylberg.
- 1928 På Konsthallen utställningar med Tor Bjurström, Gösta Adrian-Nilsson och Otto G Carlsund.
- 1930 På Inga Englund-Kihlmans initiativ visas på Mässhallen en utställning med Ragnvald Magnusson, Folke Persson, Erling Ärlingsson, Inge Schiöler och Inga Englund-Kihlman.
- 1931 Stor Tor Bjurström-utställning på Konsthallen. På Galleri Paletten (Wilkensons på Drottninggatan) utställer Evald Björnberg, Sigge Jernmark, Ragnar Sandberg, Erling Ärlingsson, Sven Moëll, Inge Schiöler, Karin Parrow, Ragnvald Magnusson och Folke Andréasson och på Gamla Högskolan, träbyggnaden i hörnet Avenyn/Nya Allén, Magnus Bjursten, Folke Persson, Ivan Ivarson, Märta Taube, Ansgarius Börjesson. På Konsthallen Ragnar Sandberg m fl.
- 1932 Palettens galleri flyttas till Björnbergs ateljé på Viktoriagatan 11.
På Konsthallen visas göteborgsmålare.
- 1933 Ivan Ivarson och Ragnar Sandberg visas på Galleri Moderne i Stockholm och Schiöler på Svensk-Franska konstgalleriet. Göteborgs Konstnärsklubb bildas på Hotell Eggers. Sigfrid Ullman var förste ordförande, övriga aktiva var Evald Björnberg, Gunnar Wallin, Ragnar Sandberg, Sven Moëll, Erling Ärlingsson, Magnus Bjursten, Fritiof Swensson, Sigge Jernmark.
- 1934 Palettens galleri flyttar till S Hamngatan där Folke Andréasson, Erling Ärlingsson, Ragnvald Magnusson, Karin Parrow, Inga Englund-Kihlman och Ragnar Sandberg ställer ut. Tonsättaren och konstnären Gösta Nystroem blir intendent på Konsthallen.
- 1936 Sten Anjou arrangerar på Konsthallen en utställning med göteborgskonstnärer. Tor Bjurström, Ivan Ivarson, Ragnar Sandberg, Ragnvald Magnusson och Karin Parrow ställer ut på Gunnar Trädgårdhs konstsalong. Kritiker i Göteborg vid denna tid var: Birger Baeckström på Handelstidningen, Philibert Humbla på Göteborgs-Posten, Sten Karling på Göteborgs Morgonpost och Birger Beckman på Morgontidningen.
- 1937 blir Tor Bjurström intendent på Konsthallen.
- 1938 På Valand efterträds Sigfrid Ullman av Nils Nilsson. Utställning på Konsthallen med Karl Andersson, Nils Bringfelt, Ansgarius Börjesson och Viktor Olson.
- 1939 Nordisk konst på Mässhallen.
Bjurström-utställning på Konsthallen.
Genombrott för Ragnar Sandberg på Svensk-Franska i Stockholm.
- 1940 Utgav Göteborgs Konstnärsklubb första numret av konsttidskriften Paletten. Drivande krafter var boktryckare Agne Rundqvist, Nils Nilsson, Gunnar Wallin och Hjalmar Eldh. 1941-47 var författaren och kritikern Kjell Hjern tidskriftens redaktör.
- 1941 Genombrott för Åke Göransson i Stockholm.
- 1942 Visas hans utställning på Konsthallen.
- 1943 Bjurström-utställning på Konsthallen, nordisk konst på Mässhallen.
- 1944 Munch-utställning på Konstmuseet. Torsten Billman, Rudolf Flink och Tor Bjurström på Konsthallen.
- 1946 Stor utställning med göteborgskonst på Liljevalchs.
- 1947 Rudolf Flink blir intendent på Konsthallen.

Gamla Högskolan, en gång belägen på tomten Parkgatan/Avenyn/Södra Vägen, uppfördes 1866 och har hyst ett otal verksamheter såsom högskola, professorsbostad, restaurang, folkskoleseminarium, gudstjänstlokal för Swedenborgsförsamlingen, Kristidsnämnd och balettsal för Stora Teatern. 1931 arrangerade Folke Persson och Magnus Bjursten konstutställningar här och åren 1955-69 fanns Galleri 54 i huset. Efter ett drygt 100-årigt brokigt liv revs den gamla träbyggnaden.

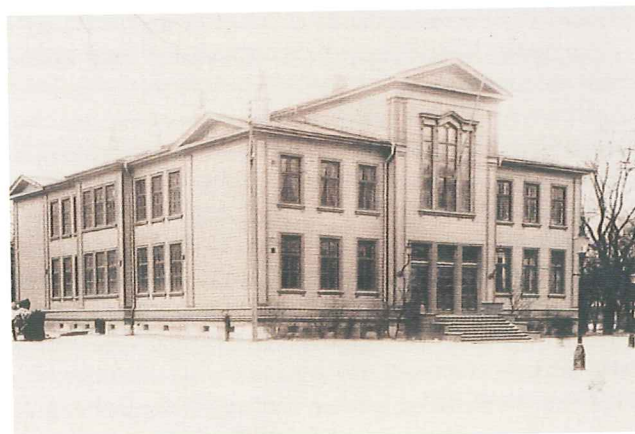

TORSTEN BILLMAN, 1909-1989
Torgny Segerstedt på Kämpebron.
Blyerts 1947 Göteborgs konstmuseum.

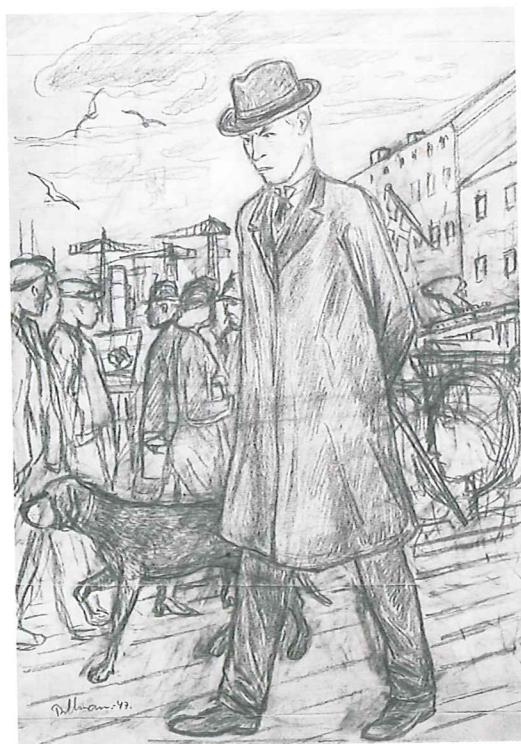
Torgny Segerstedt betydde oerhört mycket för kulturlivet i Göteborg. Hans orädda Idag-artiklar i Göteborgs Handels och Sjöfartstidning var ett starkt uttryck för civilkurage under 30- och 40-talen.

KOLORISTERNAS EPOK I ÅRTAL

- 1920 Tor Bjurström börjar på Valand.
 1923 Jubileumsutställningen i Göteborg med Nordisk konst på Konsthallen och svensk konst på Konstmuseet.
 1925 Målarskolan flyttade till provisoriska lokaler bakom Konsthallen. Conrad Pinéus stora Sandelskollektion visas på Konsthallen. Utställning på HT-Centralen med Ragnar Sandberg, Magnus Bjursten, Nils Nilsson, Ragnvald Magnusson, Inga Englund-Kihlman, Ansgarius Börjesson. På Konsthallen Modern svensk konst med en stor kollektion Carl Kylberg.
 1928 På Konsthallen utställningar med Tor Bjurström, Gösta Adrian-Nilsson och Otto G Carlsund.
 1930 På Inga Englund-Kihlmans initiativ visas på Mässhallen en utställning med Ragnvald Magnusson, Folke Persson, Erling Ärlingsson, Inge Schiöler och Inga Englund-Kihlman.
 1931 Stor Tor Bjurström-utställning på Konsthallen. På Galleri Paletten (Wilkensons på Drottninggatan) utställer Ewald Björnberg, Sigge Jernmark, Ragnar Sandberg, Erling Ärlingsson, Sven Moëll, Inge Schiöler, Karin Parrow, Ragnvald Magnusson och Folke Andréasson och på Gamla Högskolan, träbyggnaden i hörnet Avenyn/Nya Allén, Magnus Bjursten, Folke Persson, Ivan Ivarson, Märta Taube, Ansgarius Börjesson. På Konsthallen Ragnar Sandberg m fl.
 1932 Palettens galleri flyttas till Björnbergs ateljé på Viktoriagatan 11. På Konsthallen visas göteborgsmålare.
 1933 Ivan Ivarson och Ragnar Sandberg visas på Galleri Moderne i Stockholm och Schiöler på Svensk-Franska konstgalleriet. Göteborgs Konstnärsklubb bildas på Hotell Eggers. Sigfrid Ullman var förste ordförande, övriga aktiva var Ewald Björnberg, Gunnar Wallin, Ragnar Sandberg, Sven Moëll, Erling Ärlingsson, Magnus Bjursten, Fritiof Swensson, Sigge Jernmark.
 1934 Palettens galleri flyttar till S Hamngatan där Folke Andréasson, Erling Ärlingsson, Ragnvald Magnusson, Karin Parrow, Inga Englund-Kihlman och Ragnar Sandberg ställer ut. Tonsättaren och konstnären Gösta Nystroem blir intendent på Konsthallen.
 1936 Sten Anjou arrangerar på Konsthallen en utställning med göteborgskonstnärer. Tor Bjurström, Ivan Ivarson, Ragnar Sandberg, Ragnvald Magnusson och Karin Parrow ställer ut på Gunnar Trädgårdhs konstsalong. Kritiker i Göteborg vid denna tid var: Birger Baeckström på Handelstidningen, Philibert Humbla på Göteborgs-Posten, Sten Karling på Göteborgs Morgonpost och Birger Beckman på Morgontidningen.
 1937 blir Tor Bjurström intendent på Konsthallen.
 1938 På Valand efterträds Sigfrid Ullman av Nils Nilsson. Utställning på Konsthallen med Karl Andersson, Nils Bringfelt, Ansgarius Börjesson och Viktor Olson.
 1939 Nordisk konst på Mässhallen. Bjurström-utställning på Konsthallen. Genombrott för Ragnar Sandberg på Svensk-Franska i Stockholm.
 1940 Utgav Göteborgs Konstnärsklubb första numret av konsttidskriften Paletten. Drivande krafter var boktryckare Agne Rundqvist, Nils Nilsson, Gunnar Wallin och Hjalmar Eldh. 1941-47 var författaren och kritikern Kjell Hjern tidskriftens redaktör.
 1941 Genombrott för Åke Göransson i Stockholm.
 1942 Visas hans utställning på Konsthallen.
 1943 Bjurström-utställning på Konsthallen, nordisk konst på Mässhallen.
 1944 Munch-utställning på Konstmuseet. Torsten Billman, Rudolf Flink och Tor Bjurström på Konsthallen.
 1946 Stor utställning med göteborgskonst på Liljevalchs.
 1947 Rudolf Flink blir intendent på Konsthallen.

Gamla Högskolan, en gång belägen på tomten Parkgatan/Avenyn/Södra Vägen, uppfördes 1866 och har hyst ett otal verksamheter såsom högskola, professorsbostad, restaurang, folkskoleseminarium, gudstjänstlokal för Swedenborgsförsamlingen, Kristidsnämnd och balettsal för Stora Teatern. 1931 arrangerade Folke Persson och Magnus Bjursten konstutställningar här och åren 1955-69 fanns Galleri 54 i huset. Efter ett drygt 100-årigt brokigt liv revs den gamla träbyggnaden.

TORSTEN BILLMAN 1909-1989
 Torgny Segerstedt på Kämpebron.
 Blyerts 1947 Göteborgs konstmuseum.

Torgny Segerstedt betydde oerhört mycket för kulturlivet i Göteborg. Hans orädda Idag-artiklar i Göteborgs Handels och Sjöfartstidning var ett starkt uttryck för civilkurage under 30- och 40-talen.

ATT LÄMNA GÖTEBORG

CARL KYLBERG befann sig vid sekelskiftet 1900 i kretsen kring Arosenius. Han delade ateljé med Ole Kruse i Arkaden och klagade att det i längden inte gick att leva i Göteborg som inte hade visat honom någon uppskattning. Han lämnade staden för Stockholm men där fanns det i gengäld "ingen luft mellan öga och föremål. Allt är klart och hårt och oförmedlat."

GÖSTA SANDELS drog 1916 till Stockholm som han kallade "häxkittel, rövkula, jobb- och mobbstad, men ändock den levande staden".

TOR BJURSTRÖM återvände ofta till Frankrike. Han tyckte att det nordiska klimatet och vintermörkret var påfrestande. 1924 skrev han till sin bror som var präst i Paris: "Här är svart, svart. Ibland om morgnarna klockan 10 mörkt som i en säck och ett mörker som också kan stanna hela dagen. Varför skall jag vara dömd att bo här under mina bästa år?"

Bertil Sundborg, en av författarna bakom boken Göteborgskoloristerna beskrev sitt möte med Göteborg på 20-talet: "Det var som om husens fasader hade bildat front mot gatan, och denna låg luktfri och rensopad som det kusliga förverkligandet av en husmors dröm. Man kom aldrig innanför fasaderna och aldrig i kontakt med människorna. Jag såg staden utifrån men hade samtidigt en känsla av att det var ytterst få förunnat att se den på annat sätt. Det finns till och med storstäder, som ger en slags hemkänsla, och dess gator kan vara vänliga interiörer med husen som välvilliga väggar, ett slags sällskapsrum för de ensamma. Men Göteborgs gator var endast passager, där man varken hade anledning eller rättighet att dröja sig kvar. Staden verkade mest transito- och avreseort, man hade svårt att förstå att den för många i alla fall var slutpunkten för resan."

IVAN IVARSON hade alltid längtat ut, bort från Göteborg, där allt varit motigt för honom.

Bertil Sundborg igen: "Sista gången jag såg honom var på försommaren 1937 strax innan han reste till Frankrike. Götaplatsen var så gott som tom men i den oändliga museitrappan syntes ett par magnifika figurer, Ivarson och Romdahl. De stod och skrattade och pratade med varandra. Gruppen var festligt dekorativ och pryddes på ett helt annat och naturligt sätt än de små antika avgjutningarna som finns där, de befolkade plötsligt Götaplatsens annars obotliga ödslighet."

WALDEMAR SJÖLANDER blev något av stadens förlorade son när han 1946 flyttade till Mexiko och fann en helt främmande kultur. Sedermera blev han professor vid konstakademien i Mexico City.

Om Göteborg har det annars sagts att här skrev man hellre fakturor än poesi. Att ägna sig åt konst betraktades på 30-talet i

RAGNAR SANDBERG 1902-1972
 Gata vid lilla Bommen, 1939.
 Privat ägo.

Göteborg knappast som en fullt legal sysselsättning. Konstnären var utan pengar och det var ett fundamentalt brott i ett borgerligt samhälle.

När kravet på ateljébostäder väcktes på 30-talet genmälde en politiker: "Vi vill inte ha något Montmartre här i Göteborg".

RAGNAR SANDBERG ägnade sig åt att skriva när han misströdde måleriet. 1947 kallades Ragnar Sandberg till tjänsten som professor i teckning vid Konstakademien i Stockholm. Han lämnade en lyrisk kolorit och hamnade i konkretismens abstraktioner.

Författaren Axel Lundegård skulle ge uttryck för konstnärens känslor för det göteborgska samhället. Han berättade att han en kväll hade förrirat sig ner till järnvägsstationen, där hans medkänsla väcktes av en vagn, som han tyckte såg så erbarmligt sorgsen ut. När han kom närmare och läste den skylt som satt på vagnen, förstod han genast orsaken, där stod nämligen: "Får ej lämna Göteborg".